

Plattdütsch /Friisk

En Minsch mit veel Talenten

Literaturpries vun Kappeln för Frenz Bertram

MILDSTEDT „Wenn de erste Satz man glückt, denn löppt de Geschicht meist vun alleen wieder.“ Frenz Bertram lett sien Geschichten männigmol dörch de Kopp lopen, vör dat he mit dat Schrieven so richtig anfangen kann. „Un du brukst en Konflikt. Sunst ward dat nix.“

„Wenn de erste Satz man glückt, denn löppt de Geschicht meist vun alleen wieder.“

Frenz Bertram
Status

Jüss hett he de 24. Nedderdütsche Literaturpries vun de Stadt Kappeln tosproken kregen. För en Plattdütsche Autor al meist en Nobelpries. En würdevulle Avend weer dat ween mit NDR, Grußwöör un plattdütsche Musik vun dat Dragseth Duo. De Bloomstruuf steiht nu in Mildstedt op de Disch.

Bi't Schnacken över't plattdütsche Schrieven weet Frenz Bertram jümmers mit handfaste Bispillen un veel Witz to verklören, worum lever so un anners nich. Em maakt dat Spoof'n en spelen mit de Spraak. För em gifft dat

(Scharmoor)“. So heet de erste plattdütsche Roman, de Wuch för Wuch bi dat Nedderdütsche Instituut in Bremen (INS) in't weltwiede Internet stellt worrn is. Dat is en kulturhistorische Roman, de meist to sien Heimat Schwabstedt passen kann.

Dor gifft dat en List mit all Figuren. Wo treden se op? Wat passeert wennehr? Dorto kummt en handmalte bunte Kort mit all de Dörper, mit de utdachte Breebeek un de Swarte Au. Sogor de enkelten Kilometers stahn dorbi. „Plaanan un Rullenspeel kenn ik ut mien Berufsleven.“ As lehrte Ingenieur weer Frenz Bertram johrelang Schoolmeister för Technik an de Beruflichen Scholen in Husum.

De meisten Theaters söken Stücken ut na de Mitspelers, de se hebben. In Mildstedt un schrifft Frenz Bertram de Stücken so, dat se to de Theater-spelers passen doon. Is een Speler länger krank, denn ward so'n Stück ok al mol umschreven. „En Schriever ut de Region för de Region – allns jümmers ernsthaftig överleggt un oft mol mit en humorige Ogenknipen.“ Seggt Laudator Dr. Reinhard Goltz ut Bremen.

So schocht een faan dön nei fresk koorden faan banen ütj. Üüb a бүтjersidj stäänt üüb fering „Ales guuds tu jau bradlep“ of uk üüb salring „Alis Gurs tö juu Brölep“.

Fresk koorden för ale mögelk gelegenheidsen

NUURDFRESKLUN Uk wan e-mails dön klasisch briaw uun föl beriken ufliaet haa, san koorden diarför noch lunges ei ütj a muud kimen. Fööraal tu sok gelegenheidsen üüs gebuursdaar an huuchhaiden wurd hal koorden mä a post wechstjüürd of mä en letjen jilseedel uun salew auerden. An uk, wan 'ar hoker stürwen as, wiset ham fölsis mä en koord at familje, det ham mä jo fäald an am jo teenkt.

At ütjwool bi sok koorden as griisegrat an lingt faan gans ianfachen uun suart-witj bit tu soken, huar uk

noch musiik ütjkomt, wan ham jo eebenmaaget. Man koorden, huar föör en fresken tekst üüb stäänt, wiar bit nü hen tu knaapenooch tu fun, dach det hee ham nü anert.

Mä halep faan a Ute-Karl-Friedrich-an-Carsten-Hagemann-Stiftung san bi't Nordfriisk Instituut en rä koorden ütj kimen, wat för ale mögelk gelegenheidsen brükt wurd kön.

Diar san koorden mad, wat ham tu en bradlep of en freimaagin ütj kiiw kön an uk soken, wan ham ianfach bluat ens gratliare maad. Döndiar

koorden haa en aanj design mä bruket klöören an smok biljen. Üüb dön een julkoor-

den, wat diar uk tu hiar, kön ham tu'n bispal en loore sä, huarüüb en taneboom auer

Dr. Ralf Cüppers, Ute Peters an Thomas Steensen faan a föörstand faan a Ute-Karl-Friedrich-und-Carsten-Hagemann-Stiftung.
HARRY KUNZ

tu a haligen broocht wurd. Dön ölern wise en kenken an en skoorstianfaager, so kön ham uk gliks „en seegent neijuar“ mä wanske. Dön koorden för en truurfaal san jonker uun a klöör an haa raelk biljen.

Dön teksten üüb a koorden san üüb Fering, Öömrang, Salring, Halunder, Wiringhiirder Fresk, Nordergoosharder Fräisch an Frasch. Aal dön koorden feit ham bit Nordfriisk Instituut an jo san ei bluat för jul en neten goow.

Antje Arfsten

Föhrung mit Klönschnack un Gebäck: Dörch dat Museum för Naturwissenschaften

FLENSBURG „Hier ut de Noorden weer ik so lang weg. Nu sind wi wedder hertrucken, un denn will ik ok gern wedder Plattdütsch schnacken un hören. Mien Kolleg ut de Naverschaap heff ik man gliks mitbröcht.“ Seggt de een. „Ik will gern mol kieken, ob ik mit en Grupp ut mien Vereen to so'n Föhrung gahn kann.“ Meent de anner. Ok Ede Büll vun de Heimatvereen Landschaft Angeln will gern Kontakt wegen sien Vereen opnehmen. So is dor en bunte Trupp tosamen kamen.

Dr. Margrit Hansen is en Angeliter Deern un verkloort denn ok op feinste Angeliter Platt de Opbau vun de Utstellen. Dat geht los in de Feldmark mit Wischen un Koppeln. Denn geht dat wieder in't Holt mit Wald un anner Natur. An't Enn rin in Stadt un Dörp. De Tiet, as en Eekenkatt noch vun Boom to Boom vun Flensburg na Altona hüppen kann, is lang vörbi.

De Landschaft rundherum is vun de Minsch gestaltet worrn. De typische Knicklandschaft is man even över 150 Jahr oolt. Ut de Diskussion twischen Naturschutzbund un Buernverband, ob de Knicks in Schleswig-Holsteen nu 45000 oder

Tiern för de Buer tosamen holen. De Knick schmitt Schatten. De Knick sorgt dorför, dat sik keen Schneeweih billen deit. All tein bit fofftein Jahr warm Bööm un Büsch op so'n Wall knickt. Dat Weten un Vertellen will gornich opholen.

Dr. Margrit Hansen mern mang ehr Tohörers.

OLDSEN

68000 Kilometers lang sind, hölt se sik gern ruut. Un all de Besökers vundaag weten wat över de Bedüden vun en Knick to vertellen. De Knick is Levrant vun Brennholz. En Knick is de Grenz vun en Feld. De Knick op en Wall schall de

Dorbi will Dr. Margrit Hansen noch soveel över de Tierwelt in de Knick loswarrn. Erst siedeln de Müüs, denn de Dachs. De kann so fein Löcker buddeln. Gau kummt achteran de Voß. Leider is de Voß je wegen Tollwut un Höhnkerklau to

en schlechte Ruf kamen. Ok is de Voß nich so reinlich, rüükt en verjaagt dormit de Dachs. Dorto gifft dat Schlangen un Vogelwelt. Mulewapp un Kar-nickel dörvn ok nich fehlen.

All Besökers könnt ut egen Tiern un Beleven to de Föhrung wat bidragen. So geht dat bi de Haas um Drückeberger, Nestflüchter un Paneer. Bi dat Bispill Igel un Pinnswien worrn in de Runn faststellt, dat veel Lüüd ganz veel verscheden plattdütsche Begriffe för Tiern un Planten weten doon. Sowat leevt bi so'n Föhrung denn wedder op. Hebbt jem wusst, dat en Uul de Kopp so wiet dreihen kann, as wenn de Minsch de Nees rechts üm bit na de linke Schuller bringen deit?

An't Enn bi Kaffee, Tee un Gebäck gifft denn en Geschicht vun Kinau un wat eegens vun Dr. Margrit Hansen. De Arbeitsbogen vun't Museum ward denn ok lever bisiet laten.

Ingwer Oldsen

En fresken kalender för 2015

NUURDFRESKLUN „Kiik iinjen“ (luke ens), det as de titel faan de nei Jarling kalender, wat diar för werwe maad, mä eeben uugen troch Nuurdfresklun tu gungen. Det hee uk det tusdochter Annette Sturm, wat tu de Jarling för 2015 dön biljen bistjüüret hee, den. Hör gans aanj biljen faan a nuurdfresklun lunskaft hee hat bi alerlei tuuren troch at lun maaget. Det wüf faan Sal knipset al sant hör jongenstidj an hee iintesen uk al priiser för hör biljen wonen. Uun a Jarling fant ham ei bluat biljen faan dön onerskiaskelk lunskaften uun Nuurdfresklun man uk dön spriaken, wat heer aran san. Dön biljonerskräften, a muuner, a wegdaar an uk a feierdaar san uun a Jarling üüb fresk an uk ens üüb plaattjüisk ufdrukt. Det nei Jarling koostet 16,80 euro an as sowel bi't Nordfriisk Instituut üüs uk uun a bukhandel tu fun.

Antje Arfsten

Di Fölkstruurdäi jeeft et sunt måast 90 iir än hi heet ham feranerd

NORDFRASCHLÖNJ For korte wus wi di Fölkstruurdäi. Di däi wörd eefter di jarste wräälskrich infjard an foon ouf 1926 uk ma dideere noome betiikned än jütid fiw waage for poodsche fiird. Fölkj schölj „tunkboor“ am da saldoote tänke, wat for Tjüschlönj önj e krich feelen wjarn. Önj e NS-tid wörd di däi dan as „Heldengedenktag“ betiikned. Deer schölj följikai mörtuure, ouers

stult aw da „hälte“ weese. Jarst 1952 wörd dan fäästläid, dat di dääi injwaag for düüdjenjaandi fiird wärt, weer uk jarling wiam da feelene saldoote üt biise wräälskreege toocht wärt.

Önj da füftier än süstier iirnge jäif et noch maning mör manschne as diling, wat äine önj e krich ferlääsen hän än e truur wus noch grut. Suk truurene manschne jeeft et uk diling noch, ouers ja wärde foon

iir tu iir maner. Sü as ham dat ferhüülj tu e krich älgemein andäi injwaag for düüdjenjaandi fiird heet, sü heet ham uk di Fölkstruurdäi anerd. Diling wärt wälj knäap noch foon tunkboorhaid for da, wat önj e krich feelen san, snääked.

Sönlich Volquardsen üt Tetenbel häi iinjen deeram schraawen, dat maning saldoote, wat aw en schraklike wise tu duus kiimen wjarn, jam was deerinij tuströws seet

hän, wan ja wat foon „tunkboorhaid“ hiird hän. Önj da leeste iirnge hääwe filme as „Unsere Mütter, unsere Väter“ ma deertu baidreegen, dat et bil foon saldoote önj e krich wat nauer wörd – dat et ai bloot „goue“ än „fööle“ manschne önj e krich jäif, ouers dat en krich älgemein e föölihaid önj da manschne grut määget. Dat as en keer, weer följik nü nuch arken däi ma tu douen heet bai

Tänkstäa önj Hüsem
PINGEL

ää da kreege aw e wrää. Ut Nordfriislon san üt e tweede wräälskrich sü'n 8.000 saldoote ai wi tubääg kiimen, dat wjarn en 7,3 % foon äle inboogere. Da määste foon da wjarn „ofisjäl“ feelen, sam ouers uk as „vermijst“ malded.

Än diling as uk älsani kläär wörden, dat en krich ai bloot da bedräawed heet, wat huum üt e familie ferlääsen hääwe. Di krich heet önjt fiilen foon

gänse generasjoone en trauma ütliised än widerferärwd. Maning, wat as jungense da krichsferteelinge foon taatje, oome, äte ünti oudere hiird hääwe, fäile jam deerfoon uk as wäksene nuch beläästed. Sü-dänji hääwe we uk eefter määst 70 iir nuch ma e krich tu douen – än et as wälj ai e frääge, weer di fiirdäi bliwe schal, ouers hü huum ham diling fiire koone.

Claas Riecken